

Mihailo beshe doshyl predi shest godini v gradcheto kato kalfa na chorbadzhi Nikola Subotich, a predi tova beshe prekaral dve godini v sklada na Subotich v Saraevo. Tozi chorbadzhi Nikola tyrguvashe s dobytik i kozhi i kakto mu vyrveshe v sdelkite, toj mozheshe da byde pryv sred pyrvite, ako ne bjaha dvete mu strasti, koito go opropastjavaha – skitaneto i zara. Ne mozheshe nikyde da se uspokoi. Oshte mlad, oстана vdovec i poveche ne se ozheni. Chovek mnogo smel, s izkljuchitelna sila i um, imashe goljam kysmet v tyrgovijata i v zalaganeto. Goljam kysmet beshe za nego i tova, che predi osem godini, v Saraevo, nae Mihailo, otnachalo kato rabotnik, stanal sled tova sydruzhnik za edna treta ot pechalbata. Zashtoto, dokato chorbadzhi Nikola neprekysnato pytuvashe i igraeshe s onzi komardzhijski kysmet, ot kojto na kraja nishto ne ostava v rycete, Mihailo mu pazeshe kyshtata i sklada vyv Vishegrad, skljudchvashe malki, no sigurni sdelki i chestno deleshe pechalbata. Tova mu utvyrdi avtoriteta v gradcheto. Tyj kato pyrvonachalno go prieha, kakto vseki chuzhdenec – nedruzheljubno i nedoverchivo. Toj napravi onova, s koeto edinstveno mozheshe da se zadyrzhil: natrupa systojanie i si osiguri polozhenie.

Zhiveeshe sam v kyshtata na chorbadzhiyata, kydeto domakinstvoto se vodeshe ot edna starica, ostanala tuk oshte ot vremeto, kogato chorbadzhi Nikola beshe zhenen. Gramoten i opiten, cjal otdaden na tyrgovijata, Mihailo beshe poel vyrhu sebe si po-golemija djal ot rabotata i otgovornostta. Inache, toj sjakash se staraeshe po nishto da ne se otlichava ot ostanalite vishegradchani. Vyrsheshe vsichko, koeto vyrsheha ostanalite mladezhi, izlizashe, pieshe i peeshe s tjah. Svatosvaha go mnogo pyti, no toj otkazvashe vinagi s shega ili s mylchanie. Zatova, goljama iznenada beshe, kogato po-minalata zima zapochna da se sreshta i razgovarja s Anika, no oshte po-goljama beshe, kogato тази prolet izvednyzh prestana da ja chaka. Horata se pitaha kakvo e moglo da se sluchi mezhdou strannata Kyrnoelcheva dyshterja i

Mihailo, za kojto inache ne se znaeshe nishto, i stigaha samo do predpolozhenija. (Vprochem, krygyt ot mladezhi okolo Anika bivashe vse po-goljam i po-nespokoen, taka che za Mihailo prestanaha i da govorjat). I nikoga nikoj v tova izostanalo gradche ne mozheshe da razbere kakvo beshe razdelilo Mihailo i Anika, zashtoto nikoj ne mozheshe i da si predstavja kakvo krie chorbadzhi Nikolovijat ortak zad vynshnostta si na spokoen i trudoljubiv chovek.

Mihailovoto semejstvo beshe ot Sandzhak. Oshte djado mu beshe napusnal Nova varosh i se zaselil v Prizren. Ot pokolenija bjaha oryzhejni majstori. V Prizren bashta mu beshe natrupal dobro systojanie ot tozi zanajat, a edin ot chichovcite mu beshe sveshtenik. Mihailo syshto iskaha da go napravjat pop, zashtoto beshe po-gramoten i obichashe knigite. Tova beshe slabichko dete ot chetvyrtoto pokolenie oryzhejni majstori, chijato familija, vyzpolzvala se ot blagoprijatnite uslovija da praktikuva edin i sysht zanajat, beshe go usvoila do tynkost. No bashta mu umrja prezhdevremenno i ostana da vyrti zanajata zaedno s po-golemija si brat.

Sled bashtinata im smyrt dvamata raboteha i zhiveeha zaedno. Mihailovijat brat beshe dvajset i tri godishen, no nito iskashe da si tyrsi nevjasta, nito davashe na brat si da go prezhenva. Mihailo mnogo stradashe ot zhelanie za zhena, no go beshe sram da se kara s brat si za тази работа i da se razdeli s nego. Izmychvan ot tova zhelanie, toj, vednyzh na vryshtane ot malkoto imenie v Ljubizhda, se otbi v hana na Krystinica na glavnija krystopyt.

Beshe oshte zhega i v hana njamashe nikogo, osven Krjstinica, rizhava i pylna, okolo trijsetgodishna zhena. Dokato razgovarjaha, tja se priblizhi tvyrde mnogo do nego, a Mihailo, celijat raztreperan, poseгна s ryka, kojato ne sreshtna syprotiva. V tozi moment otnjakyde se; pojavi Krysta, bolnav i nachumeren myzh, kojto beshe, kaktο izglezhdashe, pod vlastta na jakata si i

chevrysta zhená. Krystinica proshepna na Mihailo da dojde na sledvashtija den sled vecherja. Tazi nosht toj spa losho ot vyzbuda i ot goljama radost. Kogato na drugija den vecherta, zadyhan i nespokoen, pristigna v hana, vse oshte ne vjarvashe napyлно, che e vyzmozhno tova i che shte se osyshtestvi. A kogato tja naistina go posreshtna i go vyvede v njakakva izostavena staja, struvashe mu se, che tja svalja ot nego neponosim tovar i che pred nego se otvarja celijat bozhi goljam i krasiv svjat.

Oshte dva pyti otide pri neja tozi mesec tajno, noshtem, i syshto taka nezabeljazan se vryshtashe v gradcheto. Izpylnen beshe ot ljubovno shtastie. Dori ne si ì pomisljashе za Krysta, kojto inache beshe sjanka na chovek, ne obryshtashe vnimanie i na onova, koeto Krystinica mu govoreshe za bydeshteto, za svojata sydba, za tova, che sigurno i neja bog shte vidi i shte ja osvobodi njakoga. A kogato otide chetvyrtija pyt, ne zavari Krystinica do ogradata. Pochaka malko, no togava chu pyrvo kresлива karanica, sled tova vikove ot onazi otdelena staja, v kojato se bjaha sreshtali. Iztrypna, no trygna. Kogato otvori vratata, vidja kak Krysta i Krystinica, hvanati gusha za gusha se nosjat iz odajata. Krysta dyrzheshe v djasnata si ryka bradvá, no zhená mu go beshe hvanala taka, che napyлно beshe obezdvizhila rykata mu. I toj, i tja izrichaha, zadyhani ot borbata, psuvni i nedovyrsheni izrechenija za svadata, kojato zavyrshvashe taka. V momenta, kogato Mihailo, smajan i v nedoumenie zastana na praga, Krystinica uspjá da sybori myzha si. Padna zaedno s nego, bez da izpuska nito za mig onazi ryka, s kojato dyrzheshe bradvata. Padna vyrhu nego, kakto pada zvjar, kakto se sriva lavina ili izлива vodopad, cjalata ustremena kato kamyk, hvyrlen otnjakyde, i pritiskashe myzha si s ryce, s gyrdi, s kolena, s cjalata si sila i tezhest. Chovekyt udari s kraka, naprjagajki se da, skochi, a tja oshte po-silno se izopna vyrhu nego, taka che go natiskashe i s bradichkata si. Bez da otpuska i naj-malkija si muskul i da

otslabi natiska, tja vdigna samo pogleda si kym Mihailo i izvika gluho, sjakash pesteshe i glasa si:

- Krakata! Dryzh mu krakata!

Sedna li mu toj togava na krakata i ostavi li Krystinica da izmykne nozha mu ot pojasa? Beshe li napravil tova? Eto, osma godina si zadava tozi vypros vseki den i vsjaka nosht, kato jadeneto i spaneto, dori i po-chesto, i vseki pyt, sled, kato probjaga prez ogynja, kojto ne se vizhda ot drug, toj si otgovarja pyrvo, che ne e, tyj kato tova e nedopustimo, tyj kato toj ne, ne mozhe da izvyrshi tova, no posle vsichko v nego pomrykva i v tazi tymnina toj si kazva istinata, che go e napravil, che mu e sednal na krakata, che e pochuvstvuval kak tja izmykva nozha ot pojasa mu i che e chul kak tja udrja Krysta tri, chetiri, pet pyti, nasluki, po zhenski, mezhdu rebrata, v slabinite, v bedrata. Da, toj beshe napravil tova, koeto e neverojatno, koeto e nevyzmozhno da se napravi. I tova negovo strashno i sramno delo stoi pred nego vinagi nepromeneno i nepopravimo.

Posle izticha navyn i sedna na koritoto na cheshmata v dvora na hana, kojato gluho shurteshe v noshtnata tishina (na nego mu se struvashe, che kynti) i podlozhi dve si ryce pod studenata struja.

Mladezhyt se opomni, no vse oshte trepereshe. Misleshe treskavo za onova, koeto toku-shto beshe vidjal i chul. Eto kakvo e v osnovata na tozi ednomesechen unes i na tova bezkrajno shtastie, koeto romoleshe v nego i se razlivashe bez sjanka symnenie i losho predchuvstvie. I stranno, vmesto da misli za uzhasa i neshtastieto, koeto se sluchi tuk, pred ochite mu i s negovo syuchastie, misylta mu kato poludjala postojanno se vryshtrashe kym tova ednomesechno shtastie s zhelanieto da go razoblichy, da se zasrami ot nego kato razvideljavane, kato otrezvjavane, vse po-chesto naddeljavashe osyznavaneto, che vsichko tova mezhdu nego i Krystinica, vsichko, ot samoto nachalo, e bilo tolkova strashno, sramno i zhestoko. Ni sleda ot

onazi negova ljubovna zhazhda, ot onova shtastie, koeto kipeshe v nego cjal mesec. I vsyshtnost, toj tuk e neznachitelen i bezkrajno dreben, samo povod i sredstvo. Zashtoto tova sa njakakvi golemi smetki, nepoznati za nego, no koito Krysta i Krystinica otdavna sa raznishtvali, i sega, eto, okonchatelno prikljuchili. Chuvstvuvashse se predaden, opetnen, ograben, razdroben zavinagi, chuvstvashe, che okolo nego se e zategnala primkata, kojato vseki dyrpa kym sebe si, myzhyt i zhenata, v dylbokata i ostarjala omraza, kojato e po-goljama i po-silna i ot tjah, i ot nego. Eto, tova beshe negovoto shtastie.

Sepna go glasyt na Krystinica, kojato, prez poluotkrehnatata vrata, go vikashe gluho, pochti shepneshkom. Stana i otide pri neja. S ljavata si ryka tja se dyrzheshe za vratata, a s djasnata mu podavashe nozha, izgovarjajki s realen, suh i tih glas:

- Izmih go.

Useti jasno kakvo shte stane samo ako vzeme nozha v ryka, zatova byrzo se izvyrna nastrana i vednaga sled tova nanese s djasnata ryka strahoten udar na zhenata, kojato izpusna vratata i s typ zvuk padna v stajata. Tova beshe malko po-razlichen udar ot onova nejno rychkane v polumyrtvoto tjalo. Tiho ostavi otvorenata vrata na stajata, v kojato spokojno goreshe slabijat plamyk na voshtenicata i lezheshe v bezsyznanie Krystinica do trupa na Krysta, pokrit s rogozka.

Byrzo izleze na pytja. Cheshmata shurteshe e cjalata si sila i pylното korito prelivashse s plisyk.

Mihailo stigma nezabeljazan oshte predi symvane v gradcheto s namerenie da se preobleche i da dochaka utroto, che da ide i da se predade v syda. No kogato vleze i mina prez dvora, vidja svoja dom, svojata staja, poznatite neshta, vsichko taka, kakto si e bilo ot kraj vreme, i predi тази nosht, i predi ednomesechnoto ljubovno shtastie, v nego izvednyzh zapochna da nazrjava vse po-byrzo i po-jasno chuvstvoto, che ne trjabva da

se predava, che ako go arestuvat, shte arestuvat nevinen chovek, tyj kato ne e vinoven za onova, za koeto shtjaha da go obvinjat! Vinata mu e druga, po-tezhka, no shteshe da smjata nespravedlivi zaptietata i syda i zatova beshe gotov da bjaga, da se zashtitava ot tjah, da bie i ubiva otново, ako se nalozheshe. Treskata, ot kojato se treseshe cjalata mu snaga, i pogledyt mu, pomrykvashe, rusheshe vsichko v nego, no syznaniето, che trjabva ne samo da ne se predava, no i da ne dopusne da go arestuvat, beshe jasno i opredelено. Reshi da bjaga.

Tozi sin na oryzheen majstor, neshtasten mladezh i neposveten pop, тази sutrin sydeshe sebe si i drugite i v svoeto neshtastie beshe velik, a v svoja syd – prav i nepogreshim. Mameshe se samo s vremeto. Na Mihailo mu se stori, che vremeto, izmervano s onova, koeto stavashe v samija nego, vyrvi mnogo po-bavno, otkolkoto vyrveshe v dejstvitelnost.

Preobleche se i prigotvjashe naj-neobhodimото za bjaгstvoto, kogato vleve prisluzhnikkata im Jevra i zapochna da razpravja kakvo chula iz komshilyka. Cjalata charshija, kojato beshe zapochnala da se otvarja, razkazvala, che noshtes razbojnici napadnali Krystinichinija han i ubili Krysta, a neja ranili. Makar i ranena, Krystinica sama razkazala vsichko tova i podrobno opisala “gryckite haramii”, koito gi napadnali.

Sled kato veche beshe zakysnjал da izleze ot gradcheto predi otvarjaneto na charshijata, toj reshi, oshte dokato slushashe razkaza na Jevra, da si ostane oshte izvestno vreme u doma i tuk da izchaka potvyrzhdenie na vestta, kojato prilichashe na neverojatno chudo, a ako vidi na portata zaptieta ili kogoto i da e ot vlastite, da bjaga prez gradinata kym vyrbalaka.

Po-kysno predpazljivo izleze iz gradcheto, tvyrdo reshen da ubiva idi da byde ubit, ako se usymnjat v nego i samo ako se priblizhi kym nego zaptie.

S ryka na skritija nozh, sys stisnati zybi, za da ovladee trepereneto, Mihailo minavashe po ulicite, uchuden, che vsichki

tezi hora ne chuvat kak bjasno bieshtoto mu syrce kynti v nego. Vynshno spokoien, slushashe vsichko, koeto se razkazvashe za napadenieto na Krystinichinija han i vsichko, koeto horata govoreha za neja po tozi povod. Namirashe sila i sam da kazhe po njakojta duma. S dni zhiveeshe bez syn i bez hrana, kato si broeshe minutite.

Sled njakolko dena beshe jasno, che Krystinica dyrzhi na kazanoto za nepoznatite razbojnici i che nikoj ne se symnjava v dumite ì; tja beshe veche na kraka; noseshe cherno za Krysta i prodylzhavashe da vyrti hana; samo dovede v kyshti sestra si, vdovica, s edno momche, che da ne byde sama. Edva togava, kogato opasnostta premina, Mihailo pochuvstvuvu, che gubi sili i padna na postelja.

Dori i v naj-silnata treska ne se izdade. Kogato sled tri sedmici se izpravi na kraka, vidja, che Krystinica vse oshte pazi tajnata. Togava sys spokojstvie, na koeto po-kysno i sam se chudeshe, zapochna da prigotvja postepenno i bez da byrza, vsichko neobhodimo za zaminavate, kato vnimavashe da ne se nabiva v ochite na horata i na svoite. Brat mu beshe po priroda alchen. I Mihailo se vyzpolzva ot tova. Ostavi mu djukjana, kato vze chast ot svoja djal v nalichni pari i taka poluchi syglasiето mu da mozhe da trygne po sveta. Vsichko beshe podgotveno taka izkusno, che edin den napusna gradcheto, bez da predizvika nito symnenija, nito uchudvane.

No shtom prevali pyrvija hylm i izgubi ot pogleda si nivata si i obora v Ljubizhda, smelostta go napusna i spokojstvietо go izostavi. Pochuvstvuvu se prokylnat i kato gonen zvjар. Pytuvashe po stranichni pytishta ili naprjako, kato praveshe neravnomerni prehodi i krivolicheshe, samo i samo da zalichi sledite si ot neizvestnite i na nego presledvachi. S izchezvaneto na realnata opasnost, zapochna da raste strahyt mu i da se zabeljazva igra na boleznenoto mu vyobrazhenie i potresenata syvest. Zaobikoli Nova varosh, kydeto imashe

rodnini. Edva njakyde kym Priboj za pryv pyt se priblizhi do edin han i si kupi hljab i tjtjun.

Po karakter umeren i dyrzhan strogo ot bashta si i po-golemija si brat, Mihailo rjadko pusheshe po-rano; sled tozi sluchaj započna da pushi postojanno i strastno. Togava, razbra kakvo bogatstvo e tova negasneshto ogynche pred pogleda i tozi sinkav dim, kojto gydelichka ochite i gyrloto i dava vyzmožnost na chovek da iztyrve njakoja sylza bez plach, da poeme dylboko vyzduh i da vyzdyhne, bez tova da se naricha vyzdishka. Ottogava godini nared sveteshe pred ochite mu tozi ogyn ili dogarjashe mezhdu prystite mu. Tozi dim, vinagi syshtijat, no i vinagi razlichen, odklonjvashe misylta mu ot onova, ot koeto se strahuvashе, i v izkljuchitelno shtastlivite mu chasove go dovezhdashe do pylen unes i zabrava; hraneshe go kato hljab i go uteshavashe kato drugar. Noshtem synuvashе, che pushi, kakto drugite synuvat onezi, koito obichat. A kogato synishtata mu se prevryshtaha v koshmar i dovlichaha trupa na Krysta ili ochite na Krystinata zhenа, toj se sybuzhdashe s vik i se hvashtashe za tjtjuna kato za njakakvo oryzhie ili kakto se hvashta nechija ryka, kogato ne spish sam.

I shtom kremykyt zaiskreshe v mraka i tjtjunyt hvaneshe ogynche, stavashe mu po-leko, pone malko po-leko, zashtoto v tymninata mozheshe da izduha s nevidimija dim tovara ot nespokojnoto syrce.

Pytuvashе, bez da spira, vse po-natatyk i po-natatyk, kato zaobikoli Vishegrad, storil mu se prekaleno blizo. Na Romanija, v golemija Obodashev han, se zapozna s chorbadzhi Nikola Subotich, kojto vse pytuvashе mezhdu Vishegrad i Saraevo, i se nae pri nego kato dzhambazin. Tova beshe pyrvoto mu oblekchenie, otkakto beshe zaminat. Naistina, nepriviknal s tezhkija zhivot i grubite obichai, trjabvashe da ponese i iztyrpi mnogo, no vsichko tova izchezvashe pred goljamata, nepodozirana blagodat; da potyne v rabota kato drugi momci,

sred stoka po pazarite, kydeto vinagi vse gymzhi ot hora i sdelki.

Taka prekara dve godini v Saraevo i na pyt. Sled tova chorbadzhi Nikola go otdeli ot drugite dzhambazi i, kako vidjahme, go napravi ortak i go nastani v svojata kyshta vyv Vishegrad. Otnachalo go potiskashe tozi grad na dve reki, pritisnat ot planinite, s prismehulni i nedoverchivi hora; no postepenno zapochna da se syvzema i privikva, dokato nakraja ne zaobicha i grada, i horata kato svoi. S tova tajnoto mu stradanie stana po-malko i po-ponosimo.

Kogato prednata godina vidja Kyrnoelchevata dyshterja Anika, pred nego blesnaha horizonti, za koito dotogava ne- beshe i pomisljal che syshtestvuvat i na koito sega ne smeeshhe da se nadjava. Sled tolkova godini sega za pryv pyt mozheshe da se sluchi da mine cjalo denonoshtie, bez da go pronizhe onova, chernoto i strashnoto, na koeto otdavna v nego se beshe prevyrnal spomenyt za ubijstvoto na Krysta, i zhelanieto za sobstvena smyrt. Izpravjashe go na kraka veche samata misyl, che ima neshto na tozi svjat, koeto shteshe da vyrne zhivota predi onova ranno utro v hana.

No shtom trjabvashe da otide po-daleche ot nadezhdite i mislite i da premine kym osyshtestvjavane na delo, pred Mihailo iznikvaha prechki, nepreodolimi, izvestni i zabelezhimi samo za nego. V samoto nachalo na mladostta mu, s otrjazani krila i dylboko potresen, toj ne mozheshe da otkrie vernija pyt kym тази devojka; otivashe pri neja s iskrena radost, no izvednyzh se sepvashe i se otdrypvashe. Zashtoto, vljuben i shtastliv ot Anika, toj v syshtoto vreme se uzhasjavashe ot Krystinica v sebe si. Nepreodolimijat nagon go karashe da izdebva vsjaka usmivka i vsjako dvizhenie na devojkata, pretegljashe, sled tova, v usamotenie, dumite ì; i vyv vsichko tova tyrseshe prilika s Krystinica, syshtevremenno se strahuvashhe naistina da ne ja otkrie. Tova troveshe cjalata mu radost i praveshe vida mu i

negovoto otnoshenie kym devojkata strani.